

végvár", a.e., s. 93-108; Zsuzsa Barbarics, "Az oszmán uralom alóli felszabadulás", a.e., s. 129-145; Géza Dávid, "Török közigazgatás a városban", a.e., s. 109-127; a.mlf., "Die Bege von Szigetvár im 16. Jahrhundert", WZKM, LXXXII (1992), s. 67-96; a.mlf., "Sigetvár", *EJ²* (Ing.), IX, 557; Hüseyin G. Yurdaydın, "Sigetvarnâmeler", *AÜİFD*, I/2-3 (1952), s. 124-130; M. Tayyib Gökbulgin, "Kanuni Süleyman'ın 1566 Szigetvar Seferi Sebep-leri ve Hazırlıkları", *TD*, XVI/21 (1966), s. 1-14; N. Vatin, "Un türbe sans maître. Note sur la fondation et la destination du türbe de Soliman-le-Magnifique à Szigetvár", *Turcica*, XXXVII, Paris 2005, s. 9-42.

GÉZA DÁVID

SIGGEL, Alfred
(1884-1959)

Alman şarkiyatçısı.

Berlin'de doğdu ve burada 1905-1911 yılları arasında tabii bilimler öğretmenliği yaptı. Daha sonra dışarıdan liseyi bitirerek yine Berlin'de matematik ve tabii bilimler öğrenimi gördü. 1913'te Walter Nerst'in yanında doktorasını tamamlayınca 1919'a kadar öğretmenliğini lisede sürdürdü. 1919 yılından itibaren Sosyal Demokrat Parti bünyesinde siyasi faaliyetlere katıldı; bu arada Berlin eğitim müdürlüğü ve 1926-1933 yılları arasında Berlin'in Lichtenberg bölgesi belediye başkanlığı görevlerinde bulundu. Naziler tarafından belediye başkanlığından uzaklaştırılması üzerine tekrar üniversitede okumaya başladı ve Doğu dilleri derslerine devam etti. Özellikle İslâm tıp tarihiyle ilgilenmesinde Paul Diebgen'in teşvikleri rol oynadı. 1941'de Richard Hartmann'ın aracılığıyla Prusya Bilimler Akademisi'nce simyaya dair Arapça el yazmalarının katalogunu hazırlamakla görevlendirildi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Berlin Akademisi'nde görev aldı ve 1946'dan itibaren üniversitede ders verdi. 1947'de Doğu Araştırmaları Enstitüsü'nün yöneticiliklerinden birine getirildi. 1950'de siyasi görüşleri sebebiyle Berlin Akademisi'nden ayrıldı ve yeni kurulan Mainz Akademisi'ne girdi. 23 Şubat 1959'da Mainz'de öldü. Daha çok tabii bilimler alanında uzmanlaşan Siggel elli yaşından sonra Doğu dillerine yönelme cesaretini göstermiş ve sahip olduğu birikim temelinde yaptığı çalışmalarla bilhassa tıp, astronomi ve eczacılık alanlarında Ortaçağ İslâm âlimleri tarafından telif edilen eserlerin tanınmasına katkıda bulunmuştur.

Eserleri. 1. *Thermodynamische Untersuchungen an Kupfersulfat* (Berlin 1913). Bakır sülfat hakkında termodinamik araştırmalarla ilgili doktora tezinin ba-

sılmış şeklidir. 2. "Gynäkologie, Embryologie und Frauenhygiene aus dem 'Paradies der Weisheit über die Medizin' des Abū Ḥasan 'Alī b. Sahl Rabban aṭ-Ṭabarī nach der Ausgabe von Dr. M. Zubair aṣ-Şiddiqī, Berlin-Charlottenburg 1928" (*Quellen und Studien zur Geschichte der Naturwissenschaften und der Medizin*, VIII [Berlin 1942], s. 216-272). Ali b. Sehl Rabben et-Taberî'nin *Firdevsü'l-ḥikme fi't-ṭıbb*'indeki cenin ve doğumla ilgili kısmın tercümesidir. 3. *Katalog der arabischen alchemistischen Handschriften Deutschlands. Union académique internationale* (I-III, Berlin 1949-1956; I: *Handschriften der Öffentlichen Wissenschaftlichen Bibliothek [früher Staatsbibliothek Berlin]*, 1949; II: *Handschriften der ehemaligen Herzoglichen Bibliothek zu Gotha*, 1950; III: *Handschriften der Öffentlichen Bibliotheken zu Dresden, Göttingen, Leipzig und München*, 1956). Simyaya dair çeşitli Alman kütüphanelerinde bulunan Arapça el yazmalarının katalogudur. 4. *Arabisch-Deutsches Wörterbuch der Stoffe aus den drei Natureichen, die in arabischen alchemistischen Handschriften vorkommen, nebst Anhang: Verzeichnis chemischer Geräte* (Berlin 1950). Simyaya dair Arapça el yazmalarında geçen bitki, hayvan ve minerallerle ilgili konularda yaklaşık 2900 terimin Almanca karşılıklarını ihtiva eden bir sözlüktür. Kitabın sonunda kimyasal süreçlerde kullanılan aletlerin bir listesi bulunmaktadır. 5. *Die indischen Bücher aus dem Paradies der Weisheit über die Medizin des 'Alī Ibn-Sahl Rabban aṭ-Ṭabarī* (Wiesbaden 1950). Ali b. Sehl Rabben et-Taberî'nin *Firdevsü'l-ḥikme fi't-ṭıbb*'indeki Hintliler'in tıbbıya dair kitaplarıyla ilgili kısmın tercümesidir. 6. *Decknamen in der arabischen alchemistischen Literatur* (Berlin 1951). Arapça simya literatüründeki lakaplar hakkındadır. 7. *Die propädeutischen Kapitel aus dem Paradies der Weisheit über die Medizin*

des 'Alī Ibn-Sahl Rabban aṭ-Ṭabarī, übersetzt und erläutert (Wiesbaden 1953). Ali b. Sehl Rabben et-Taberî'nin *Firdevsü'l-ḥikme fi't-ṭıbb*'indeki "Birinci Nevî"nin tamamı ile "İkinci Nevî"nin ilk iki makalesinin çevirisidir. 8. *Das Buch der Gifte von Ğābir Ibn-Hayyān: Arabischer Text in Faksimile* (Hs. Taymur, Ṭıbb 393, Kairo), übersetzt und erläutert (Wiesbaden 1958). Cābir b. Hayyān'ın *Kitābū's-Sūmūm ve def'i maḍarrihâ* adlı eserinin neşri ve tercümesidir.

Makaleleri: "Das Sendschreiben: Das Licht über das Verfahren des Hermes der Hermesse dem, der es begehrt" (*Isl.*, XXIV [1937], s. 287-306, Hermesü'l-Herâmise hakkındadır); "Mitteilungen über das 'Buch der aufgehenden Sterne' des Muḥammad b. Abī'l-Hair al-Hasanī" (*Quellen und Studien zur Geschichte der Naturwissenschaften und der Medizin*, sy. 8 [Berlin 1941-1942], s. 435-457, Muhammed Ebū'l-Hayr el-Ermeyūnî'nin *en-Nücümü's-ş-şarikât* üzerine); "Al-Kindî's Schrift über die zusammengesetzten Heilmittel" (*Sudhoffs Archiv für Geschichte der Medizin und der Naturwissenschaften*, XXXVII [Leipzig-Wiesbaden 1953], s. 389-393, Kindî'nin *Risāle fi ma'rifeti kuwa'l-edviyeti'l-mürekkabe* adlı risâlesi hakkındadır; eserlerinin tam listesi için bk. Spuler – Wagner, s. 10-14).

BİBLİYOGRAFYA :

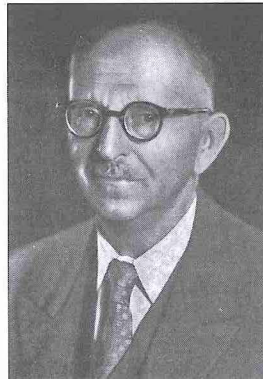
Bibliographie der deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVII, 570-571; XIX, 568-569; B. Spuler, "Alfred Siggel (1884-1959)", *ZDMG*, CX (1961), s. 8-14; E. Wagner, "Verzeichnis der Schriften Alfred Siggels" (Spuler'in yazısının sonunda).

MEHMET SUAT MERTOĞLU

SİGORTA

İtalyanca'da "kişinin kendisini güvende hissetmesi, güvence" gibi anlamlara gelen *securite* kelimesi Türkçe'ye *sigorta* şeklinde geçmiştir. Aynı anlamda olmak üzere İngilizce'de *security* veya *insurance*, Fransızca'da *assurance*, Almanca'da *versicherung* kelimeleri kullanılır. Bilindiği kadarıyla İslâm hukuk literatüründe ilk defa İbn Âbidîn tarafından *sevkere* kelimesiyle sigortadan söz edilmiş olup (*Reddū'l-muhtâr*, IV, 170), günümüz hukuk ve fıkıh çalışmalarında Arap dilinde sigorta "güven telkin etmek ve güvence vermek" anlamındaki *te'mîn* kelimesiyle ifade edilmektedir. Zamanımızda sigorta kelimesi hem sigortalılarla sigortacı arasında gerçekleş-

Alfred
Siggel

şen sözleşmeyi, hem de sigortacılık yapan kurumu belirtir. Hukukta birinci anlamıyla sigorta, “sigortacının sigortalının ödediği primler karşılığında parayla ölçülebilir bir menfaatinin ihlâl eden muhtemel tehlikenin meydana gelmesi halinde tazminat ödemeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli birtakım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı taahhüt ettiği akid” şeklinde tanımlanır (*Türk Ticaret Kanunu*, md. 1263).

Sigortanın temelinde, oluşmasından korkulan tehlikenin vukuu halinde meydana gelecek zararın müştereken karşılanması fikri yatmaktadır. Sigorta sayesinde, aynı tehlike ile karşı karşıya bulunan bireyler birbirleriyle doğrudan veya bir şirket aracılığı ile yardımlaşarak tek başına üstesinden gelemeyecekleri büyük rizikolara karşı kendilerini koruma gücüne erişmektedir. Sigorta şirketleri, hem sigortalılar arasındaki yardımlaşmanın sigortalılara ağır bir yük getirmemesi hem de sigorta şirketinin sigorta tazminatı ödeme yükümlülüğünü yerine getirirken sıkıntıya girmemesi, bununla birlikte sigortacılık işinden elde edilecek kârın beklenenden aşağıya düşmemesi için sigortalıların ödeyecekleri primlerin hesaplanmasında ihtimalî hesaplardan ve sigortacılık yapılacak alanla ilgili istatistik bilgilerinden faydalanır. Bunların yanında sigorta şirketleri, daha büyük sigorta şirketleri nezdinde kendi sorumluluğunu kısmen sigorta ettirerek (reasürans) kendi yükümlülüğünü yerine getirmeyi ve hedeflenen gayeye ulaşmayı arzular. Buna göre sigortalanan risk yalnız belirli bir sigortanın iştirakçileri arasında dağılmakla kalmayıp yurt dışına bile taşınabilmektedir. Sigorta şirketleri saklama hadleri dışında kalan tehlike kısımlarını mükerrer sigorta suretiyle dağıtmaktadır.

Genel olarak sigorta kavramı hem sigortalılar hem de sigorta şirketleri arasında prim karşılığında yardımlaşma fikrini çağırırsa da sigortalılar arasındaki yardımlaşmayı organize ederek ticarî kazanç sağlamayı amaçlaması sebebiyle ticarî sigortalar bu açıdan farklılık arzeder. Sigortalar yalnızca prim ödeme yükümlülüğü altına giren üyelerine maddî yardımda bulunma özelliğiyle de diğer yardım dernekleri ve vakıflardan ayrılmaktadır. Sigortalılar, sigortalıların bedenlerinin ya da mal varlıklarının karşılaşacakları hasarları tazmin ederek onlar için bir güvence sunma yanında sosyal güvenliğe belirli oranda kat-

kı sağlamak gibi bir işlev de görmektedir. Bu bağlamda karşılıklı sigortaların sosyal güvenliğe katkısının ticarî sigortalardan daha fazla olduğu ileri sürülmektedir.

Sigorta Çeşitleri. Sosyal Sigorta. Belli halk gruplarının sosyal güvenliklerini temin amacıyla kanunla kurulan ve belirli iş kolunda çalışanların iştirak etmeleri çoğu defa mecburi olan bir sigortadır. Bu sigortalardaki primler işçi, iş veren ve devlet üçlüsünün katkısıyla ödenir. Sosyal sigortaların sunacağı sigorta güvencesi alanları da kanunla belirlenmekte olup bu sigortalarda üyelerin talepleriyle kanunda yer almayan bir rizikoyu sigorta kapsamına almamak mümkün değildir. Sosyal sigortalılar genellikle üyelerine iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, doğum, sakatlık, yaşlılık, ölüm ve işsizlik gibi risklere karşı sigorta güvencesi sunmaktadır (Tuncay, s. 233).

Özel Sigorta. Bireylerin özel menfaatlerinin çeşitli rizikolara karşı teminat altına alınması için serbest iradeleriyle meydana getirdikleri bir sigorta türüdür. Özel sigorta iradeye / akde dayalı olduğu için çok değişik alanlarda sigorta sözleşmesi yapmak mümkündür. 1. **Amacı Bakımından.** Bu tür sigortalar kâr amacı güdüp gütmemesi açısından ikiye ayrılmaktadır. a) **Sabit Primli Sigorta** (Ticarî Sigorta). Bu çeşit sigortada sigortalının sözleşme esnasında belirlenen primi ödeme dışında maddî yükümlülüğü bulunmaz. Gerek sigortalı ile sigortacı gerekse sigortalılar arasında sigorta sözleşmesi ilişkisinden başka bir hukukî ilişki yoktur. Bu ilişki ticarî nitelikte olup sigortacı kendilerinden alacağı prim karşılığında sigortalılara sigorta güvencesi satmaktadır. Sabit primli sigorta genelde anonim şirket biçiminde bir araya gelen bir grubun yüksek miktarda sermaye ortaya koymasıyla oluşur. Bu şirket ticarî kazanç elde etmek amacıyla sigorta güvencesi satışı yaptığı için bunlara ticarî sigortalı da denir. Bir taraftan sigorta şirketinin maddî yükümlülüğünü yerine getirmede sıkıntıya düşmemesi, diğer taraftan sigortacılıktan beklenen kârın elde edilebilmesi için bu tür sigortalarda olabildiğince sigortalı sayısının artırılması için gayret gösterilmektedir. b) **Değişken Primli Sigorta** (Karşılıklı Sigorta). Bu çeşit sigortada sigortalıların gerçek yükümlülükleri belirli dönem sonunda test edilebildiğinden ödeyecekleri prim miktarı sözleşme esnasında sabit olarak belirlenmeyip dönemlere göre değişiklik arz etmektedir. Bu sigortalar kooperatif şirketi biçiminde kurumlaştığı için sigortacı

sigortalılardan ayrı değildir. Bir başka anlatımla bu sigorta mensuplarının her biri sigorta güvencesi almak istediği için sigortalı, her sigortalı da diğer üyelere sigorta güvencesi vermeyi taahhüt ettiği için sigortacı özelliğine sahiptir. Öte yandan sigortalılar arasında vekâlet ve kefalet ilişkisi mevcut olup sigortalıların her biri diğer sigortalıların karşılaşacakları belirli zararlardan dolayı onlara ödenecek tazminatı birlikte ödemeyi taahhüt etmektedir. Bundan dolayı bu sigortalara karşılıklı sigortalılar, sigortalılar arasındaki yardımlaşmanın hukukî zemine dayanması ve sigortacılıktan kâr elde edilmesi gibi bir düşüncenin bulunmaması sebebiyle yardımlaşma veya dayanışma sigortalıları da denmektedir. Bu sigortalıların en önemli özelliklerinden biri, sigorta primleri sadece üyelerin belirli zararlarını tazminde kullanıldığı ve herhangi bir kimsenin ticarî kazanç sağlaması hedeflenmediği için sigorta tazminatlarından artan primlerin üyelere geri dönmesidir.

2. Konusu Bakımından. a) **Mal Sigortası.** Bu tür sigortalarda sigortanın konusu menkul veya gayri menkul eşyadır. Sigortacının taahhüdü, sigortalanan malın bozulması yahut kısmen veya tamamen zayı olmasıyla ilgilidir. Mal sigortası sözleşmesi yalnızca bir tazmin sözleşmesi olduğundan bu sigorta türüne tazminat sigortası da denmektedir. Mal sigortalıları kendi içinde yangın, hırsızlık, nakliyat, ziraat tehlike, sel, deprem sigortası gibi alt türlerle ayrılmaktadır. Kasko diye bilinen, arabaların belli tehlikelere karşı sigortalılaşması da mal sigortası çeşitleri arasındadır. b) **Hayat Sigortası.** Bu türde sigortanın konusu insandır. Bu sigortalarda sigortacının taahhüdü bir şahsın hastalığı, yaralanması veya ölümüyle ilgilidir. Sigortalı kendisinin veya yaşamasında kendisinin maddî veya mânevî menfaatinin bulunduğu bir üçüncü şahsın hayatını sigorta ettirebilir. Sigorta tazminatı açısından hayat sigortalıları mal sigortalılarından tamamen farklıdır. Hayat sigortalılarında belirlenen sigorta tazminatı sabit olup sigorta edilen malın kıymeti gibi değişmez; ancak mâlûliyet sigortalılarında ödenecek sigorta tazminatı mâlûliyet derecesine göre değişir. Ayrıca sigortalı dilediği kadar sigorta şirketine ayrı ayrı hayat sigortası yaptırabilir. Hayat sigortası çeşitleri arasında ölümüne bağlı hayat sigortası, belirli tarihe kadar yaşamaya bağlı hayat sigortası ve kaza / mâlûliyet sigortalıları zikredilebilir. c) **Mâlî Mesuliyet Sigortası.** Bu sigorta türünde sigortanın konusu sorumluluk olup

kişi akiddeden veya kusurdan doğan medenî sorumluluğunu sigortalamaktadır. Ancak kişinin suç niteliğindeki fiilinden doğan mesuliyetiyle kasıt ve hile ile verdiği zarardan doğan mesuliyeti suça teşvik edilmiş olmasını önlemek için bu sigortaların kapsamı dışında bırakılmıştır. Mesuliyet sigortalarında sigortalı kendinden kaynaklanan bir kusur sebebiyle başkasına bir zarar verdiğinde dilerse kendisi zararını ödeyip sonra bunu almak için sigortasına başvurur, dilerse zararın sigortadan karşılanması için doğrudan sigortayı devreye sokabilir. Sorumluluk sigortası zarar sigortası kapsamında yer aldığından sigortalanan rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta ancak oluşan zararı tazmin etmekle yükümlü olup sigorta poliçesinde yazılı bulunan sigorta bedelinin tamamını ödemek zorunda değildir. Birçok ülkede, trafikte seyredenlerin haklarını korumak maksadıyla araçların kullanılmasından doğacak bedelî ve maddî zararlardan ilke olarak araç sahiplerinin sorumlu tutulmasını konu eden malî mesuliyet sigortaları zorunlu hale getirilmiştir. Türkiye’de zorunlu trafik sigortası da bir malî mesuliyet sigorta türüdür. Bunun yanında ticarî ve sınai işletmeler, özel meslek grupları da mesuliyetlerini sigortalatmak amacıyla malî mesuliyet sigortası yaptırabilmektedir.

Sigortanın Tarihçesi. Sosyal bir varlık olan insan, hayatını güven içinde sürdürebilmek amacıyla tarih boyunca karşılaşılabileceği birtakım risklere karşı tedbir almaya çalışmıştır. Bu tedbirler öncelikli olarak ferdî tasarruflar şeklinde gerçekleşmişse de zamanla tek başına karşı kulanamayacak olan ve ağır malî sonuçlar doğuran büyük riskler karşısında yardımlaşma grupları oluşturulmuştur. Bu gruplar karşılıklı sigortacılığın ilk örnekleri olarak görülmektedir. Bu şekliyle sigorta fikrini milâttan önce 4500 yıllarına kadar götürmek mümkündür. Bu dönemde Mısır’da taş yontucularının aralarında bir sandık kurarak içlerinden birinin ölümü halinde buradan ona yardım ettikleri bir papirüsten anlaşılmaktadır. Milâttan önce 3000 yıllarında Çinli tâcirlerin akarsularda ticaret aracı olarak kullandıkları kayıkların batması veya kayaya çarparak parçalanması halinde oluşan hasarı birlikte ödemek üzere yardımlaşmışları bilinmektedir. Roma’da küçük tâcirlerin karşılıklı yardım sandıkları oluşturduklarına dair verilerden hareketle o dönemlerde bugünkü ifadeyle karşılıklı sigortacılık denen bir tür sigortacılığın temellerinin atılmış olduğu ka-

bul edilmektedir. Arap toplumlarında hasta ile işlenen cinayet sebebiyle maktul yakınlarına verilecek yüklü kan parasının ödenmesinde belirli derecedeki yakınların aralarında yardımlaşmışları ve bunun mecburi olduğu bilinmektedir. Gerek bu uygulama, gerekse Medine döneminde Hz. Peygamber tarafından hazırlanan, bazı çağdaş araştırmacıların Medine anayasası diye adlandırdıkları hukukî vesikanın öngördüğü kabileler arası maddî yardımlaşma bir nevi zorunlu sosyal sigorta örnekleri olarak değerlendirilmektedir (Hamîdullah, I, 192). XIII. yüzyılda Selçuklu Türkleri’nde mevcut olan derbend teşkilâtı, Osmanlılar’da bilinen ve meslekî dayanışma ve emniyet düşüncesine dayanan karşılıklı yardım kuruluşları, esnaf yardım sandıkları ve loncalar sigorta ihtiyacına o günün şartlarında cevap veren oluşumlar diye görülür.

İtalya’da ortaya çıkan “deniz ödöncü” kurumunun ticarî sigortanın doğuşunda önemli rolünün bulunduğu genel kabul görmektedir. Bu uygulamada armatöre kredi veren kişi eğer gemi yolda batarsa verdiği parayı geri almıyor, bu rizikoya karşılık gemi sâlimen yolculuğunu tamamladığı takdirde verdiği parayı yüksek nispette bir faizle (prim) birlikte tahsil ediyordu. Deniz ödöncü bu yüksek faiz sebebiyle kilise tarafından hoş karşılanmayınca ilgililer şöyle bir şartlı satış yapmaya başladılar: Sefere çıkan gemi yükü ile birlikte riskin gerçekleşmesi halinde bunu karşılamayı taahhüt eden kişiye satılıyor, satış işlemi gemi batarsa hüküm ifade edeceği için alıcı satım parasını ödemiyor, aksine armatör bu taahhüt karşılığında ona bir miktar para veriyordu. Batma durumunda alıcı satım parasını armatöre ödüyor, gemi sâlimen limana vardığı takdirde satış işlemi hükümsüz kaldığı için bir yükümlülüğü kalmıyor, fakat armatör tarafından peşinen ödenen para her iki halde kendisinde kalıyordu. Sigortacılığın tarihiyle ilgili araştırmalara göre o zamanlar denizdeki rizikolar karadakilere göre çok daha büyük olduğundan ticarî sigortacılığa ilk önce denizcilik alanında ihtiyaç duyulmuştur (Kender, s. 13).

Prim esasına dayanan ticarî sigorta uygulaması ilk defa 1250 yıllarında Venedik, Pizza ve Floransa’da görülmüştür. XIV. yüzyılın başlarında İtalya’da ilk sigorta poliçesi yapılmıştır. Kara sigortalarının doğuşu ise deniz sigortacılığından sonra olup sigortacılığın bu türü 1666’da İngiltere’de büyük Londra yangınının sonucunda hizmet vermeye başlamıştır. Kara sigortacı-

lığı İngiltere’den sonra Almanya ve Amerika’ya geçmiş, Fransa’da ise ancak XVIII. yüzyılda tam olarak yerleşmiştir. Ölümle ilgili ilk sigortaya XV. yüzyılda İtalya’da rastlanmaktadır. İlk hayat sigorta poliçesi 1574’te yapılmış ve 1583’te Londra kraliyet borsasına teslim edilmiştir. XVII. yüzyılda muhtelif İngiliz sigorta şirketleri tarafından sigorta tekniğinde ilk gelişmeler kaydedilmiştir. 1660’ta Londra’da denemelerine başlanan ölüm tabloları 1767’de Fransa’da Buffon’un Dupre de Saint-Mour’un hesaplarına göre hazırlanmış Histoire Naturelle adlı ölüm tablosu neşredilmiştir (Çetinoğlu, s. 5).

Ticarî sigortacılık esas olarak XIX. yüzyılda gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde önceden bilinen yangın ve hayat sigortaları yanında kazaya karşı sigorta, kaza sebebiyle mesuliyet sigortası gibi yeni sigorta türleri oluşturulmuştur. XX. yüzyılda sigortacılık sektöründeki gelişmeler devam etmiş ve sigortacılık alanında bu gelişmelere paralel biçimde yeni sigorta çeşitleri oluşmuştur. Bunların belli başlıları olarak hırsızlığa, hayvan ölümüne, makine kırılmasına ve savaş rizikolarına karşı sigortalar zikredilebilir. Yine bu yüzyılda sanayi hayatının temel unsuru olan işçi sınıflarının sosyal güvenliklerinin temini maksadıyla sosyal sigortalar tanzim edilmiştir.

Osmanlı Devleti’nde sigorta endüstrisi 1874 yılında ilk sigorta şirketinin oluşturulmasıyla başlamıştır. İlk Türk sigorta şirketi Osmanlı Umum Sigorta Şirketi adıyla 1893’te kurulmuş, bunu diğerleri takip etmiştir. Halkın çoğunluğu müslüman olan Türkiye’de ve diğer İslâm ülkelerinde ticarî sigortacılığın kuruluşunun XIX. yüzyıla kadar gecikmesinde bu toplumlarda sosyal ve dinî amaçlı vakıfların ve diğer yardımlaşma kurumlarının yaygın oluşunun ve işlevlerini bu döneme kadar devam ettirmelerinin etkisi büyük olmalıdır. Daha sonraları da İslâm bilginlerinin ticarî amaçlı sigorta şirketlerinin kurulmasına cevaz vermemesi sebebiyle müslüman toplumlarda ticarî sigortacılık çok fazla taraftar bulmamış ve halkın sigortalara üye olmaktan kaçınması sigorta sektörünün bu toplumlarda gelişmesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Sigortanın Unsurları. Sigorta sözleşmesinin şu unsurları içermesi gerekir: 1. Sigortalı. Hayatını, malını veya mesuliyetini sigorta ettirme talebinde bulunan taraftır. Sigortalının prim ödeme yükümlülüğü, ayrıca kanun veya sigorta sözleşmesiyle yüklenilmiş olan haber verme, sigortalanan

tehlîke oluştuğunda onu olabildiğince önleme ve tehlikeyi yaymama gibi sorumlulukları vardır. **2. Sigortacı.** Sigortalanan rizikonun oluşması veya sigorta müddetinin bitmesi halinde sigorta edilen meblağı (tazminat) vermeyi taahhüt eden taraftır. Ticarî sigortalarda sigortacı sigortalılardan ayrı olarak hakikî veya hükmî şahıs iken karşılıklı sigortalarda her birey / üye hem sigortacı hem sigortalıdır. Ticarî sigortalarda sigortacının yükümlülüğü kaza veya hayat sigortası olmasına göre değişir. Birincisinde yükümlülük belirlenen rizikonun gerçekleşip sigortalanan malın hasar görmesine bağlıdır, söz konusu riziko gerçekleşmemişse herhangi bir yükümlülük de yoktur. Hayat sigortasında ise sigortacının yükümlülüğü hayatı sigortalanan kimsenin âni ölümü, belirlenen sigorta primi ödeme süresinin bitimi veya sigortalının bir kaza geçirip sakat kalması gibi değişik kriterlere bağlıdır. **3. Sigorta menfaati.** "Sigorta ettirenle sigortacı arasındaki sigorta ilişkisinin konusu" demektir. Bu menfaatin ihlâli, zarara uğratılması, menfaat değerini kaybetmesi veya herhangi bir şekilde eksilmesi sigortacıyı sigorta bedelini ödemekle yükümlü kılar. **4. Tehlike (riziko).** Tarafların iradesi dışında gerçekleşmesi muhtemel veya -tarihi bilinmemekle birlikte- kesin olan ve zarar verici özelliği bulunan olaydır. Sigortanın varlığı sigorta menfaatini ihlâl edebilecek tehlikenin var olmasına bağlı olduğundan gerçekleşmesi imkânsız veya zorunlu olan hususlar sigorta himayesinden yararlanamaz. Sigortalanan tehlikenin özelliklerini şöylece sıralamak mümkündür: a) İhtimal dahilinde olmalıdır. b) Sigorta sözleşmesi esnasında fiilen gerçekleşmemiş olmalıdır. c) Gerçekleşmesi sigorta akdini yapan taraflardan birinin -genellikle sigortalının- isteğine bağlı olmamalıdır (ancak bireyin tedbirsizliği ve ihmali neticesinde oluşacak zarar ve hasara karşı sigorta yaptırmasının bu ilkeyle çelişmediği kabul edilmektedir). d) Dağıntı olmalı yani belli bölgede yoğun şekilde bulunmamalıdır. e) Toplumda benimsenen ahlâk kurallarına ya da kamu düzenine aykırı olmamalıdır. f) Belirli olmalı, meydana getireceği hasar da parayla ölçülebilmelidir. **5. Prim.** Sigortalanan riskin oluşması halinde sigortacının zararı tazmin etme taahhüdüne karşılık olmak üzere sigortalının verdiği ücrettir. Prim, ticarî sigortalarda sözleşme esnasında belirlenmiş sabit bir miktar iken karşılıklı sigortalarda çok defa sabit olmamaktadır. Sigortacının sadece sigorta tazminatını karşılamak için alması gereken prime sâfi

prim, sigorta yükü denilen sigortacılık masraflarını ve kârını da içeren prime brüt prim denir. Ticarî sigortalarda sigortalının ödemesi gereken sigorta primini hesaplarken her iki primi dikkate alır. Karşılıklı sigortalarda ise sigortalıların yükümlülüğü yalnızca sâfi primi ödemekle sınırlıdır. **6. Tazminat.** Sigortalanan tehlikenin meydana gelmesi veya sigorta süresinin bitmesi halinde sigortacının sigortalıya vermeyi taahhüt ettiği meblağdır. Mal sigortalılarında sigorta sözleşmesi bir tazminat sözleşmesi olduğundan tehlikenin vukuu halinde sigortacının ödeyeceği tazminat miktarı belirli ve sabit değildir. Bu tür sigortalarda ilke -sigorta poliçesinde belirlenen sigorta bedelini aşmamak kaydıyla- sigortalının mal varlığının eski haline getirilmesidir. Hayat sigortalılarında ise sigorta sözleşmesi esnasında belirlenen tazminat miktarı aynıyla ödenmelidir. Mal sigortalılarında sigortalı mal varlığını birden çok sigorta şirketine sigortalatmışsa tehlikenin vukuu halinde her bir sigorta şirketi oluşan hasar için sigorta poliçesindeki sorumlulukları oranında tazminat ödemekle yükümlüdür. Ancak hayat sigortasında durum bunun aksi olup sigortalı hayatını birden çok sigortaya belirli meblağlarda sigorta ettirmişse sigortalanan tehlike oluştuğunda veya müddet bittiğinde her bir sigorta şirketinden ayrı ayrı tazminat alma hakkı bulunmaktadır; çünkü hayat sigortalılarında sigorta bedelinin sigorta değerine eşit olması zorunlu değildir. Bu sebeple hayat sigortalıları bir nevi yatırım amaçlı da kullanılmaktadır (Çeker, s. 31-66).

İslâm Âlimlerinin Sigorta ile İlgili Görüşleri. Âyet ve hadislerde özel olarak düzenlenmiş bir konu olmadığı için İslâm bilginleri sigorta kurumunun birey ve toplum açısından yarar ve zararları, sigorta akdinin fıkıh kurallarına uygun olup olmadığı gibi genel ilke ve kriterler açısından ele alarak sigortayı değerlendirmişlerdir. Bilindiği kadıyla meseleye ilk temas eden fakih olan İbn Âbidîn (ö. 1252/1836) sigortaya cevaz vermemiştir (Redd'ül-muhtâr, IV, 170). Osmanlılar'da 1870'te Beyoğlu'nda çıkan Feridiye yangını sonucunda şeyhülislâmlıktan sigortanın câiz olduğuna dair ilk defa bir fetva alındığı bilinmektedir. 1901 yılında Muhammed Abdüh'un Mısır müftüsü sıfatıyla verdiği hayat sigortasının cevazına dair fetva İslâm dünyasında büyük yankı uyandırmıştır (Muhammed ed-Desûkî, XXXVIII/7 [1966], s. 711). Union Sigorta Şirketi'nin teşvikiyle bir müslüman

müşterinin hayat sigortasının hükmüne dair fetva almak için yaptığı başvuru üzerine şeyhülislâmlıktan çıkan 1911 tarihli fetvada ise İbn Âbidîn'in sigortanın câiz olmadığı yönündeki görüşü tekrar edilerek İslâm diyarında değil yabancı memleketlerde bulunan sigorta şirketiyle böyle bir akid yapılması halinde -şirketin kendi rızasıyla vermesi sebebiyle- sigorta tazminatının alınabileceği belirtilmiştir (Hacak, sy. 30 [2006], s. 35-36). Sigorta hakkında verilen bu ilk fetvalarda o günkü müslüman topluma yabancı olan sigortanın mahiyetinin tesbitine yönelik yeterli analizlerin bulunmamasına karşılık sonraki dönemlerde meseleyi geniş biçimde ele alan İslâm hukukçularının sigortalıları sosyal sigortalar, primli ticarî sigortalar ve karşılıklı yardımlaşma sigortalıları şeklinde üçe ayırarak her biri hakkında ayrı değerlendirmeler yaptıkları görülmektedir.

Devlet tarafından organize edilen, belirli iş kolunda çalışanların -devletin ve iş verenin de katkılarıyla- kendi aralarında yardımlaşarak sosyal güvenliklerinin sağlanmasını amaçlayan ve ağırlıklı olarak karşılıklı yardımlaşma anlayışına dayanan sosyal sigortalar topluma gerçek anlamda sosyal güvenlik sağlamada yetersiz kaldığı, sigorta primlerinin mal varlığına göre değil ücrete göre belirlenmesinin adaletsizliğe yol açtığı gibi eleştirilere mâruz kalmasına rağmen (Beşer, *İslâm'da Sosyal Güvenlik*, s. 173) modern yardımlaşma kurumları sayılarak İslâm âlimlerinin çoğunluğu tarafından meşrû kabul edilmiştir (Abdüllatif Mahmûd Âlû Mahmûd, *et-Te'mî-nü'l-İctimâ'î*, s. 420). Bu yaklaşıma göre herhangi bir iş kolunda çalışan kimsenin sosyal güvenlik ağına katılabilmek için kendisinin sigorta primi ödemesi ve ileride bu kurumdan bir defada veya belirli aralıklarla sigorta yardımı alması câiz görüldüğü gibi iş verenin işçisinin sigorta primini ödemesi hukukî bir görev olması yanında dinî bir sorumluluk sayılmakta ve buna riayet edilmemesi günah olarak değerlendirilmektedir (Dalgın, *İ. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, s. 921).

Özel sigorta türlerinden değişken primli karşılıklı sigortalar da (yardımlaşma sigortalıları) genellikle İslâm âlimlerince şu gerekçelerle meşrû sayılmaktadır: İslâm'ın temel kaynaklarında teşvik edilen karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma esasına dayanan (el-Mâide 5/2; Müslim, "Birr", 58, 65, 66) bu sigortalarda hiç kimsenin diğeri üzerinden ticarî kazanç elde etme ama-

cı bulunmayıp yapılan sözleşmeler karşılık hibe, kefalet, vekâlet ve özel şartlar içeren taahhüt gibi genelde teberru akidlerinin dayandığı ilkelerle uyum içindedir. Bu tür sigorta sözleşmeleri ivazlı / ticarî sözleşme mahiyetinde olmadığı gibi üyeler karşılaşacakları ağır risklerin vereceği zararı yardımlaşarak ortadan kaldırmak üzere dayanışma dışında hiçbir amaç taşımamaktadır. Böyle bir gaye için bir araya gelmek meşrû olmanın ötesinde bütün ilâhî dinlerce teşvik edilen bir davranıştır. Bu sigortalarda bazı üyelerin verdiği sigorta priminden daha çok tazminat alırken bazılarının hiç tazminat alamaması sebebiyle meydana gelen belirsizlik (garar) sözleşmeye zarar verecek ölçüde olmadığı gibi sigorta sözleşmesi akdi fâsîd kılan ribâ, fâsîd şart ve kumar gibi unsurlar da içermemektedir (İsâ Abduh, s. 185; M. Necîb el-Mutîf, XIII, 264; Abdüsmemî' el-Mısıfî, s. 80; Ebû'l-Mecd Harek, s. 121).

Sabit primli özel sigortalar (ticarî sigortalar) konusundaki görüşleri ise her türünün haram, her türünün meşrû ve bazı türlerinin meşrû, bazılarının haram olduğu şeklinde üç grupta toplamak mümkündür. 1. Ticarî sigortaların câiz olmadığını savunan Muhammed Necîb el-Mutîf, Muhammed Ebû Zehre, Yûsuf el-Kardâvî, Muhammed Emîn ed-Darîf ve Vehbe ez-Zühaylî gibi âlimler, mevcut haliyle ticarî sigorta sözleşmelerinin fıkıhta bilinen sözleşme tiplerinden farklı yeni bir ivazlı / ticarî sözleşme niteliğinde olduğu kanaatinde. Onlara göre ticarî sigorta sözleşmesi bir teberru akdi olmayıp ivazlı bir sözleşmedir; karşılıklı bedeller ise sigortalıların ödedikleri sigorta primleriyle sigortacının sigortalanan riskin vuku bulması halinde vermeyi taahhüt ettiği sigorta tazminatıdır. İslâm hukukuna göre akidleri fâsîd kılan garar ve cehalet bu sözleşmede aşırı derecede mevcuttur. Zira bazı sigortalılar uzunca süre sigorta primi ödediği halde sigortalanan risk meydana gelmediği için hiçbir sigorta tazminatı alamamakta, buna karşılık sigortalanan riskin oluşması durumunda çok az prim ödemiş, hatta sözleşmenin imzalanmasını takiben henüz hiç prim ödememiş bulunan sigortalılar yüksek miktarda tazminat alabilmektedir. Ayrıca bu sigortalarda gerek sigorta primi gerekse bunun karşılığında satılan sigorta tazminatı nakit ve aynı cinsten olduğu için sigorta primi kadar sigorta tazminatı alınması halinde aradaki gecikme sebebiyle gecikme faizi, birinin diğerinden daha fazla olması halinde ise hem gecikme hem de fazlalık faizi gerçek-

leşmiş olacaktır (M. Necîb el-Mutîf, XIII, 254). İçerdiği cehalet ve garar sebebiyle sigorta sözleşmesi kumara da benzetilmektedir. Zira kumarın haram kılınmasındaki illet, onun sadece bir oyun olma vasfı değil tarafların kazanmasının ya da kaybetmesinin şansa dayanması, dolayısıyla içerdiği ihtimal ve garar unsurudur. Sigortalanan riskin oluşmaması halinde sigortacı hiçbir tazminat ödemediği için sigortalıdan alınan primler şirket için karşılıksız bir kazanç olmakta, dolayısıyla Kur'an'da yasaklanmış olan bâtıl yollarla başkasının malını elde etme (el-Bakara 2/188) kapsamına girmektedir (Ebû'l-Mecd Harek, s. 42-50). Günümüzde sosyal ve ekonomik hayatın karmaşıklığı sebebiyle artan çeşitli risklere karşı kişilerin ellerindeki mal varlıklarının korunması için sigorta türü bir oluşuma ihtiyaç olduğu inkâr edilemezse de ticarî sigortaların birey ve topluma sağlayacağı yararın karşılıklı yardımlaşma esası üzerine kurulacak sigorta çeşidiyle sağlanması mümkündür. Dolayısıyla fıkıh ilkeleri açısından birçok sakınca içeren ticarî sigortalar maslahat, örf ve zaruret gibi gerekçelere dayanarak câiz görülemez (M. Necîb el-Mutîf, XIII, 255-258). Diğer bir yaklaşıma göre ise başka seçeneğin bulunmadığı durumlarda hayat sigortası dışındaki ticarî sigortalar zaruret gerekçesiyle câiz görülebilir (Zerkâ – Neccâr, tercüme edenin önsözü, s. 24). Bu görüşün sahipleri, sigortacılığa değil sigortanın yardımlaşma amacının dışına çıkılarak bir grubun ticarî kazanç elde etme maksadına alet edilmesine, böylece insanların mal ve canları hakkındaki endişelerinin istismarına ve bireylerin ulaşmak istediği güvenin ticarî metâ gibi görülmesine yani güven satışına karşı çıkmakta ve toplumun sigortaya olan ihtiyacının karşılıklı sigortayla sağlanabileceğini ileri sürmektedir (Dalgin, *İslâm'ın Işığında Sigortacılık*, s. 231).

2. Ticarî sigortaların her türüyle câiz olduğu kanaatini taşıyan Ali el-Haffî, Abdülvehhâb Hallâf, Muhammed el-Behî, Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, Subhî es-Sâlih gibi âlimler ise konuyla ilgili görüşlerini şöyle açıklamışlardır: Ticarî sigorta sözleşmeleri klasik fıkıhta kabul gören velâ akdi, tek taraflı söz verme (va'd), mudârebe şirketi, bekçilik akdi, ücretli emanetçilik akdi, yol tehlikesinin tazmin taahhüdü vb. muamelelerle âkile sistemi gibi düzenlemelere değişik açılardan benzetmekte, dolayısıyla bunların câiz olduğu durumlarda sigorta sözleşmesinin de câiz olması gerekmektedir. Ayrıca tamamen yeni bir söz-

leşme türü olduğu kabul edilse bile bunu yasaklayan açık bir nas bulunmadığına göre toplumun yararına bir işlev gören, genel örf ve hatta zaruret halini alan ticarî sigortaların da câiz olması gerekir. Öte yandan sosyal sigortaların meşrû sayılması da ticarî sigortaların meşrû görülmesini gerektirir (Zerkâ – Neccâr, s. 246; Ahmed en-Necdî Zehv, s. 208-302). Bu görüş sahiplerinin ticarî sigortaların garar, faiz ve kumar gibi akdi fâsîd kılan unsurlar içerdiği yönündeki iddialara verdiği cevaplar da şöylece özetlenebilir: Temelde birer teberru sözleşmesi niteliği taşıyan bu akidlerde garar ve cehaletin varlığı akde tesir etmez. Zira teberru sözleşmeleri yardım amaçlı olduğundan verilenle alınan arasındaki fark faiz veya garar olarak görülmez ve bunları içermeyen bir yardımlaşma akdinin de kumar niteliği taşıdığı söylenemez. Bu grupta yer alan bazı âlimler ise ticarî sigortaların ivazlı akid olduğunu kabul etmekle birlikte akdin konusunu oluşturan bedellerden birinin sigortalının ödediği prim, diğerinin sigortacının sunduğu güven olduğu şeklinde bir analiz yaparak söz konusu eleştirileri şöyle cevaplandırır: Ödediği prim karşılığında sigortalı sigorta güvencesi elde ederek iç huzuruna kavuşmakta, dolayısıyla sigortalının ödediği sigorta primine bir karşılık alıp almama riski bulunmamaktadır. Sigorta sözleşmesindeki bedellerden biri soyut (güven), diğeri somut (nakit, sigorta primi) olduğu, yani farklı cinsten mallar değiştiği için ribâdan söz edilemez. Sigortacı ve sigortalı verdiklerinin karşılığını aldığına göre bu tür sigortalar Kur'an'da yasaklanan bâtıl yolla mal elde etme kapsamında sayılamaz.

3. Ticarî sigortaların türleri hakkında ayırım yapma yolunu izleyen âlimlerin bazıları sigorta sisteminden faizin çıkarılması veya bunların devlet yönetiminde olması şartıyla ticarî sigortayı meşrû sayarken bazıları da hayat sigortası veya sorumluluk sigortası dışındaki ticarî sigortaların meşrû olmadığı şeklinde görüş belirtmiştir. Bu grupta yer alan İsâ Abduh, Tâhâ es-Senûsî ve Âl Kâşîfûlgıtâ gibi yazarların dayandığı delillerle yukarıdaki iki görüşün delilleri büyük ölçüde örtüşmektedir (Ahmed en-Necdî Zehv, s. 382-392).

Son zamanlarda fikhî meselelerin tartışıldığı ilmi toplantıların birçoğunda sigorta konusu da ele alınmış olup bunların başlıcalarında ulaşılan sonuçlar özetle şöyledir: 1965 yılında Mısır'da Ezher bünyesinde gerçekleştirilen II. İslâm Araştır-

maları Toplantısı'nda bir nevi yardımlaşma olduğu kabul edilerek karşılıklı sigortaların meşrû olduğuna, devlet tarafından organize edilen sosyal güvenlik ve sosyal sigorta sistemlerinden yararlanmanın câiz sayıldığına, ticarî sigortalar hakkında ise daha özel bilimsel araştırmalar yapılmasının gerekli görüldüğüne karar verilmiştir. 1968'de Ezher'de yapılan bir başka toplantıda ağırlıklı olarak sigorta akdinin fıkıh kurallarıyla bağdaşmayan yönlerine dikkat çekilmiş, Ali el-Haffî'nin sigortanın câiz olduğu şeklindeki görüşü ittifakla reddedilerek değişik bilim dallarından oluşturulacak uzmanlar kurulunun konu hakkında araştırmayı sürdürmesi yönünde tavsiye kararı alınmıştır (İsâ Abdüh, s. 186-187). Dünya İslâm Birliği'ne bağlı Fıkıh Akademisi'nin 1977 yılında Riyad'da gerçekleştirdiği toplantıda karşılıklı sigortaların câiz olduğuna ittifakla karar verilmiş, aynı kurumun 1978'de Mekke'de yaptığı toplantıda ise üyelerin büyük kısmı ticarî sigortanın bütün çeşitleriyle haram olduğu yönünde görüş belirtmiştir (M. Necîb el-Mutî, XIII, 252, 258). İslâm Konferansı Teşkilâtı'na bağlı İslâm Fıkıh Akademisi'nin 1985 yılında gerçekleştirdiği ikinci dönem toplantısında sigortayla ilgili şu karar alınmıştır: Ticarî sigorta şirketlerinin uygulamakta olduğu sabit prim esasına dayalı ticarî sigorta sözleşmesi akdi geçersiz kılacak ölçüde büyük belirsizlik içermekte olup dinen haramdır. İslâm'daki muâmelât ilkelere uygun alternatif sigorta sözleşmesi ise teberra ve karşılıklı yardım esasına dayalı yardımlaşma sigortası akdidir. Bu esasa dayalı reasürans işlemi de aynıdır. 1996'da Konya'da gerçekleştirilen I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi'nde yer alan sigorta oturumu sonuç bildirgesinde şu tesbite yer verilmiştir: Heyet prensip olarak sigorta sisteminin câiz ve gerekli olduğunda görüş birliği içindedir. Bununla birlikte, özellikle ticarî hayat sigortası olmak üzere günümüzde cârî olan diğer ticarî sigorta uygulamalarının düzeltilmesi gereken bazı unsurlar içerdiğini kabul etmiştir (I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi, s. 1062).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Âbidîn, *Redd'ü'l-muhtâr* (Kahire), IV, 170; Reşat Atabek, *Sigorta Hukuku*, İstanbul 1950, s. 2-12; Türk Ticaret Kanunu, md. 1263; Muhterem Çetinoğlu, *Türkiye'de Sigortacılık Teknik Esasları Üzerinde İnceleme*, İstanbul 1965, s. 5; Ahmed en-Necî Zehv, *'Akdu't-te'mîn beyne's-şerfa ve'l-kânûn* (doktora tezi, 1972), Câmîatü'l-Ezher, s. 208-302, 305-392; Mustafa Sabri Efen-

di, *İslâm'da Münakaşaya Hedef Olan Meseleler* (s.nşr. Osman Nuri Gürsoy), İstanbul 1974, s. 149-162; İsâ Abdüh, *et-Te'mîn beyne'l-hillî ve't-taht-rîm*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Dârü'l-İ'tisâm), s. 149-183, 185-187; M. Necîb el-Mutî, *Tekmilâtü'l-Mecmû'* (Nevevî, *el-Mecmû'* içinde), Cidde, ts. (Mektebetü'l-İrşâd), XIII, 248-483; Abdüssemi' el-Misrî, *et-Te'mînü'l-İslâmî beyne'n-nazarîyye ve't-tahtîk*, Kahire 1987, s. 38, 80; Selâme Abdullah, *el-Hatâr ve't-te'mîn*, [baskı yeri yok] 1987, s. 85-108; Faruk Beşer, *İslâm'da Sosyal Güvenlik*, Ankara 1987, s. 172-181; a.mlf., "İslâm Şeriatı Açısından Sigorta", *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi* (ed. Mehmet Bayyigit), Konya 1997, s. 844-877; Vehbe ez-Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletüh*, Dimaşk 1989, IV, 441-446; Sıddîk M. Emin ed-Darîr, *el-Ğarar ve eşerüh fi'l-ukûd fi'l-fıkhü'l-İslâmî: Dirâse mukârene*, Beyrut 1410/1990, s. 639-663; Subhî es-Sâlih, *el-İslâm ve müstakbelü'l-hağâre*, Beyrut 1990, s. 125-137; Râyeğân Kender, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*, İstanbul 1990, s. 1-16; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Tuğ), I, 186-213; Sait Dilik, *Sosyal Güvenlik*, Ankara 1991, s. 56-65; M. Revvâs Kal'acı, *Mebâhiş fi'l-iktisâdî'l-İslâmî min usûlihî'l-fıkhîyye*, Beyrut 1991, s. 127-134; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ - A. M. Abdülazîz en-Neccâr, *İslâm'a Göre Banka ve Sigorta* (trc. Hayreddin Karaman), İstanbul 1992, s. 197-296, ayrıca bk. tercüme edenin önsözü, s. 13-24; Ebû'l-Mecîd Harek, *Min ecîl te'mîn İslâmî mu'âşır*, [baskı yeri yok] 1993 (Dârü'l-hüdâ), s. 33-66, 121; Abdülatîf Mahmûd Âlû Mahmûd, *et-Te'mînü'l-ictimâ'î fi dav'i's-şer'atü'l-İslâmîyye*, Beyrut 1994, s. 39-55, 299 vd., 420-422; "Sigorta, Sonuç Bildirisi", *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, s. 1062; A. Can Tuncay, *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, İstanbul 2002, s. 233, 235-362; Nihat Dalgın, *İslâm'ın Işığında Sigortacılık*, Samsun 2002; a.mlf., "Kaza, Hayat ve İşsizlik Sigortalarna Yeni Bir Yaklaşım", *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, s. 878-928; a.mlf., "İslâm Hukuku Açısından Karşılıklı Sigortalar", *İslâmî Araştırmalar*, XVI/4, Ankara 2003, s. 615-629; a.mlf., "Sosyal Güvenliğe Katkısı Bağlamından Karşılıklı Sigortalar", *Sigorta Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 2005, s. 45-59; Mustafa Çeker, *Sigorta Hukuku*, Adana 2004, s. 31-66; Ali Bardakoğlu, "Hukukî ve Ticarî Hayat", *İlmîhal*, Ankara 2006, II, 451-457; a.mlf., "Sigorta", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, IV, 121-125; Muhammed ed-Desûkî, "Fetvâ el-İmâm Muhammed 'Abduh fi't-te'mîn 'ale'l-hayât", *ME*, XXXVIII/7 (1966), s. 711-714; Tefvîk Ali Vehbe, "Çağdaş Hukukta ve İslâm Hukukunda Sigorta" (trc. Servet Armağan), *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, sy. 10, İstanbul 1973, s. 85-101; Syed Khalid Rashid, "Islamization of Insurance-A Religio-Legal Experiment in Malaysia", *Religion and Law Review*, II/1, New Delhi 1993, s. 16-40; Fahri Demir, "Sigorta ('Âkile Müessesesi ve Süftece Muamelesi Işığında Bir Tedkik)", *ACİFD*, XLIII/2 (2002), s. 169-200; Hasan Hacak, "İslâm Hukukunda Sigorta ve Fıkıh Bilginlerinin Sigortaya Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi", *MÜİFD*, sy. 30 (2006), s. 35-36; "Sigorta", *ML*, XI, 310-315; "Sigorta", *ABR*, XIX, 357-358; Hamdi Döndüren, "Sigorta", *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, V, 416-419.

NİHAT DALGIN

SİĞNÂKİ

(السغناقي)

Hüsâmüddîn Hüseyin b. Ali
b. Haccâc el-Buhârî es-Sîgnâkî
(ö. 714/1314)

Hanefî fakihi.

Doğum yeri hakkında bilgi yoksa da Seyhun nehri kıyısındaki Sîgnâk şehrine nisbet edilmesi en azından onun bu şehirle ilişkisini göstermektedir. X. yüzyılda Oğuz Yabgu Devleti'nin büyük şehirlerinden ve zaman zamanda idare merkezi olduğu anlaşılan Sîgnâk (Barthold, *Moğol İstilasına Kadar Türkistan*, s. 229; Togan, I, 35) *Dîvânü lugâtü't-Türk*'te (I, 392) Sûgnak şeklinde yazılır. Zebidî de aynı imlâyı verir ve Buhara'ya bağlı yerleşim merkezlerinden biri olarak niteler (*Tâcû'l-'arûs*, "sğn" md.). Barthold ve Togan şehrin günümüzde Sunak-kurgan, Sunak-ata veya Sunak-korgan adlarıyla anılan bir harabe halinde bulunduğunu kaydeder. Sîgnâkî nisbesi Arapça eserlerde bazan sâd harfiyle yazılırsa da müellif kendi eserlerinde sîn harfiyle yazar. Kaynaklarda doğum tarihi hakkında bilgi bulunmayan Sîgnâkî'nin, 620 (1223) yılında dünyaya geldiği tahmin edilen Ebû'l-Berekât en-Neseffî'yi kendisinden istifade ettiği genç kuşaktan saydığı dikkate alındığında onun da buna yakın bir tarihte doğduğu söylenebilir.

Sîgnâkî, *el-Vâfi* adlı eserinin sonunda kaydettiğine göre Hâfîzüddin Muhammed b. Muhammed b. Nasr, Abdülazîz el-Buhârî'nin hocası ve amcası olan Fahreddin Muhammed b. Muhammed b. İlyâs el-Mâymergî ve Celâleddin el-Ma'şer gibi hocalardan ders aldı. Ayrıca birlikte ders hal-kasına katıldığı Hüsâmeddin en-Niyâzevî el-Ahvezî, Ebû'l-Berekât en-Neseffî, Şemseddin el-Adud el-Kindî, Rükneddin el-Efşencî gibi akranlarından da faydalandı. Kendisinden icâzet alıp icâzet verdiği bir âlim de Tâceddin Ahmed b. Mahmûd el-Cendî'dir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1775). Bazı eserlerde (Süyûtî, I, 537; Temîmî, III, 150) hocaları arasında anılan Abdülcelfî b. Abdülkerîm Sâhibü'l-Hidâye kimi kaynaklarda meşhur *el-Hidâye* müellifi Merginânî olarak gösteriliyorsa da (*Keşfü'z-zunûn*, II, 2032) Merginânî'nin vefat tarihi (ö. 593/1197) dikkate alındığında bu tesbitin doğru olmadığı anlaşılır. Bağdat'ta Meşhed-i Ebû Hanîfe'de ders veren Sîgnâkî'nin ayrıca Dimaşk, Halep, Kahire, Buhara, Nîsâbur'da ders okuttuğu ve hacca gittiği kaydedilir. Sîgnâkî'nin talebeleri arasında Kvâmüddin el-